

Tw: Niech $f: A \rightarrow \mathbb{R}$ będzie monotoniczna i niech $f(A)$ będzie odcinkiem, prostą lub półprostą. Wówczas f jest ciągła.

Dowód: Zażyjmy bez straty ogólności, że f jest niemalejąca. Jeżeli x_0 jest punktem izolowanym A , to f jest w x_0 automatycznie ciągła.

Zażyjmy zatem, że $x_0 \in A \cap \text{Acc } A$.

W x_0 możemy obliczać lewo- i/lub prawostronną granicę f (w zól. od tego, czy $x_0 \in \text{Acc}(A \cap (-\infty, x_0])$, czy $x_0 \in \text{Acc}(A \cap (x_0, +\infty))$).

Zażyjmy, że $x_0 \in \text{Acc}(A \cap (-\infty, x_0])$. Z tego, że f jest monotoniczna, wiemy, że istnieje $\lim_{x \rightarrow x_0^-} f(x)$; oczywiście $\lim_{x \rightarrow x_0^-} f(x) \leq f(x_0)$ (bo $\forall x < x_0, f(x) \leq f(x_0)$).

Jeżeli tu nie ma równości, to $\forall x < x_0, f(x) < \sup_{x < x_0} f(x) = \lim_{x \rightarrow x_0^-} f(x)$; $\forall x \geq x_0, f(x) \geq f(x_0)$ i w zbiorze wartości

jest dziura - nie ma w nim żadnej wartości z przedziału $(\lim_{x \rightarrow x_0^-} f(x), f(x_0))$. A w prostej, półprostej czy odcinku dziur nie ma.

Analogicznie dowodzimy, że jeżeli ma sens $\lim_{x \rightarrow x_0^+} f(x)$, to jest równa $f(x_0)$.

Jeżeli teraz $(x_n) \xrightarrow{n \rightarrow \infty} x_0, \forall n, x_n \in A \setminus \{x_0\}$, to albo (x_n) nadaje się do obliczania granicy lewostronnej (~~$x_n < x_0$~~) (dod $x_n < x_0$), albo prawostronnej (dod $x_n > x_0$), albo możemy go podzielić na podciąg wyrazów $< x_0$ i podciąg wyrazów $> x_0$. Takie czy takie dostajemy, że $\lim_{n \rightarrow \infty} f(x_n) = \left\{ \lim_{x \rightarrow x_0^-} f(x) \text{ lub } \lim_{x \rightarrow x_0^+} f(x) \right\} = f(x_0)$, czyli f jest ciągła w x_0 .

Twierdzenie Niech $f: I \rightarrow \mathbb{R}$, gdzie I jest przedziałem, i niech f będzie na I ciągła. Wówczas f jest różnowartościowa $\Leftrightarrow f$ jest ściśle monotoniczna.

155

Dowód: ($\Leftarrow$) Jeżeli f jest ściśle monotoniczna, to jest różnowartościowa.

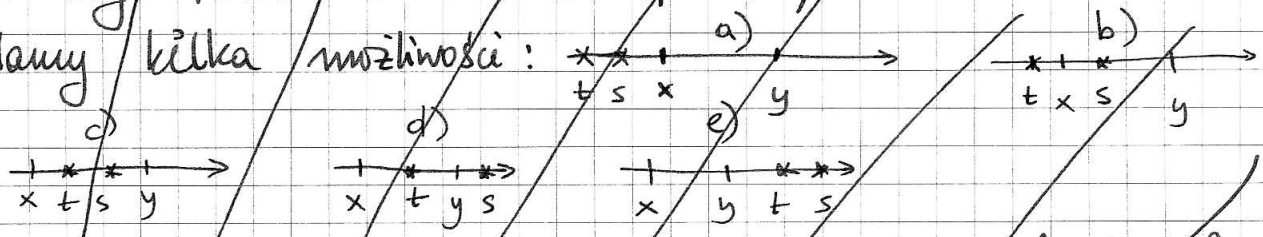
($\Rightarrow$) Założymy, że f jest różnowartościowa, ale nie jest ściśle monotoniczna. Niech $x < y, x, y \in I$.

Mamy albo ① $f(x) < f(y)$, albo ② $f(x) > f(y)$

Możemy założyć, że zachodzi ①, w p.p. zastępujemy funkcję f funkcją $-f$.

Weźmy teraz dowolne $t, s \in I, t < s$.

Mamy kilka możliwości:

wykażemy, że w każdym przypadku $f(t) < f(s)$.
Założymy bowiem przeciwnie.

1. Zaważmy najpierw, że jeżeli $\alpha < \beta < \gamma, \alpha, \beta, \gamma \in I$,

to $f(\beta)$ leży między $f(\alpha)$ a $f(\gamma)$. Przyjmijmy bowiem, że $f(\alpha) < f(\gamma)$ (w p.p. zastępujemy f przez $-f$).

Jeżeli $f(\beta) < f(\alpha)$, to w przedziale $f(\alpha) \in (f(\beta), f(\gamma))$, więc w (β, γ) znajdą ξ t.j. $f(\xi) = f(\alpha)$ $\Leftarrow$ z różnowart. z w. Darboux.

Jeżeli $f(\beta) > f(\gamma)$, to $f(\gamma) \in (f(\alpha), f(\beta))$ i w (α, β) znajdą ξ t.j. $f(\xi) = f(\gamma)$ $\Leftarrow$. Stąd $f(\alpha) < f(\beta) < f(\gamma)$.

2. Założymy teraz, że dla pewnych $x < y, x, y \in I$ $f(x) < f(y)$.
Niech $t, s \in I, t < s$.

Mamy 5 możliwości: $t < s < x < y$, $t < x < s < y$, $x < t < s < y$,
 ~~$x < s < y$~~ $x < t < y < s$, $x < y < t < s$.

Wykażemy, że w każdym z nich $f(t) < f(s)$.

Gdyby bowiem $f(t) > f(s)$, to 1. $f(s)$ leży między $f(t)$ a $f(x) \Rightarrow f(s) > f(x)$, ale również z 1. $f(x)$ leży między $f(s)$ a $f(y) \Rightarrow f(s) < f(x)$ $\perp$

2) $f(x) \in (f(s), f(t)) \Rightarrow f(x) > f(s)$, ale $f(s) \in (f(x), f(y)) \Rightarrow f(x) < f(s)$ $\perp$

3) ~~$f(t) \in (f(x), f(s))$~~ $f(t)$ leży między $f(x)$ a $f(s)$. $\Rightarrow f(x) > f(t)$

a) ~~$f(t) > f(x)$, to $f(t) < f(s)$~~ $\perp$

ale $f(s)$ leży między $f(t)$ a $f(y) \Rightarrow f(t) > f(y) > f(x)$ $\downarrow$

4) $f(t)$ leży między $f(x)$ a $f(y) \Rightarrow f(t) < f(y)$, ale $f(y)$ leży między $f(t)$ a $f(s) \Rightarrow f(t) > f(y)$ $\perp$

5) $f(y)$ leży między $f(t)$ a $f(x) \Rightarrow f(t) > f(y)$, ale $f(t)$ leży między $f(y)$ a $f(s) \Rightarrow f(y) > f(t)$ $\downarrow$

□

Twierdzenie: Jeżeli f jest różnowartościowa na I , to funkcja odwrotna do f , ozn. f^{-1} , jest ciągła na $f(I)$.

Dowód 1. Z poprzedniego twierdzenia f jest ściśle monotoniczna. Funkcja odwrotna do funkcji ściśle monotonicznej jest ściśle monotoniczna (npw. ćwiczenie z WdM), obrazem f^{-1} jest przedział I , zatem f^{-1} jest ciągła.

Dowód 2. Gdy $I = [a, b]$ nie wprost. Skoro f^{-1} nie jest ciągła w $f(I)$, to istnieje ciąg (z_n) zbieżny w $f(I)$ do z_0 , że $f^{-1}(z_n) \not\rightarrow f^{-1}(z_0)$ (czyli ta ostatnia granica albo nie istnieje, albo jest $\neq z_0$).

Niech teraz $x_n = f^{-1}(z_n)$, $x_0 = f^{-1}(z_0)$.

Skoro $\lim_{n \rightarrow \infty} (x_n)$ nie dąży do x_0 , to istnieje podciąg $(x_{n_k}) = (\tilde{x}_k)$ ciągu (x_n) taki, że dla pewnego $\varepsilon > 0$ i $\forall k \in \mathbb{N}$ $|\tilde{x}_k - x_0| \geq \varepsilon$

Z ciągu $(\tilde{x}_k)$ możemy, na mocy tw. Bolzano-Weierstrassa, wybrać podciąg $(\check{x}_l) = (\check{x}_l)$ zbieżny do pewnego $\check{x}_0 \in [a, b]$; oczywiście $x_0 \neq \check{x}_0$

Z ciągłości funkcji f mamy

$$\begin{aligned} f(\check{x}_0) &= f(\lim_{l \rightarrow \infty} \check{x}_l) = \lim_{l \rightarrow \infty} f(\check{x}_l) = \lim_{l \rightarrow \infty} z_{n_{k_l}} \\ &= \lim_{n \rightarrow \infty} z_n = z_0 = f(x_0) \end{aligned}$$

co jest sprzeczne z różnowartościowością f (mamy, że $\check{x}_0 \neq x_0$).

Jednostajna ciągłość

Def Funkcja $f: A \rightarrow \mathbb{R}$ jest jednostajnie ciągła na A , $\Leftrightarrow$ gdy

$$\forall \varepsilon > 0 \exists \delta > 0 \forall x, y \in A \quad |x - y| < \delta \Rightarrow |f(x) - f(y)| < \varepsilon$$

Porównajmy tę definicję z poprzednie napisaną definicję ciągłości na A :

$$\forall x \in A \underbrace{\exists \varepsilon > 0 \forall \delta > 0 \forall y \in A \quad |x - y| < \delta \Rightarrow |f(x) - f(y)| < \varepsilon}_{\text{ciągłość w punkcie } x}$$

Różnica jest tylko w kolejności lewantyfikatorów:
gdy f jest jednostajnie ciągła, przepis na dobieranie δ do ϵ nie zależy od wyboru punktu x ;
ten sam przepis "chiata" we wszystkich $x \in A$.

Przykłady

1. sinus jest jednostajnie ciągły na $\mathbb{R}$.

Zauważmy najpierw, że $\forall_{x \in \mathbb{R}} |\sin x| \leq |x|$. (*)

Dla $x \in (0, 2]$ uolowodniłismy, że $0 < \sin x < x$;

dla $x > 2$ $|\sin x| \leq 1$, więc (*) zachodzi,

dla $x = 0$ $|\sin x| = |x| = 0$

dla $x \in [-2, 0)$ mamy $x < \sin x < 0$

(bo $\sin x = -\sin(-x)$, $-x \in (0, 2]$ i korzystamy z *),

więc $|\sin x| < |x|$,

dla $x < -2$ $|x| > 2$, $|\sin x| \leq 1$, więc (*) zachodzi.

$$\text{Teraz } \forall_{x, y \in \mathbb{R}} |\sin x - \sin y| = \left| 2 \sin \frac{x-y}{2} \cos \frac{x+y}{2} \right| \leq 2 \left| \sin \frac{x-y}{2} \right| \stackrel{(*)}{\leq} 2 \left| \frac{x-y}{2} \right| = |x-y|.$$

Jeżeli więc dla ustalonego $\epsilon > 0$ przyjmujemy $\delta = \epsilon$,
to jeżeli $|x-y| < \delta = \epsilon$, to $|\sin x - \sin y| < \epsilon$.

(podaliśmy przepis dobry dla każdego x).

2. ~~nie~~ $f(x) = \sin \frac{1}{x}$ nie jest jednostajnie ciągła na $(0, 1)$. (choć jest na $(0, 1)$ ciągła).

Gdyby bowiem była, to ustalmy $\epsilon = \frac{1}{2}$ i niech $\delta > 0$ będzie dobrana do tego ustalonego ϵ .

$$\forall_{x, y \in (0, 1)} |x-y| < \delta \Rightarrow \left| \sin \frac{1}{x} - \sin \frac{1}{y} \right| < \frac{1}{2}.$$

Niech teraz $x_n = \frac{1}{2n\pi + \frac{\pi}{2}}$, $y_n = \frac{1}{2n\pi - \frac{\pi}{2}}$.

$\forall_n f(x_n) = 1$, $f(y_n) = -1$, zatem $\forall_n |f(x_n) - f(y_n)| = 2$,

choć $|x_n - y_n| \xrightarrow{n \rightarrow \infty} |0 - 0| = 0$, więc dddu $|x_n - y_n| < \delta$,
jaka by δ nie była.

3. $f(x) = x^2$ nie jest jednostajnie ciągła na $(0, \infty)$.

Dobierzmy bowiem $\delta > 0$ do $\epsilon = 1$. (dowód nie wprost)
i niech $y = x - \frac{\delta}{2}$ (wtedy $|x - y| = \frac{\delta}{2} < \delta$).

Mamy $f(x) - f(y) = x^2 - (x - \frac{\delta}{2})^2 = x\delta - \frac{\delta^2}{4}$
i jeżeli tylko $x > \frac{1 + \delta^2}{\delta}$, to

$$|f(x) - f(y)| = f(x) - f(y) > \delta \cdot \frac{1 + \delta^2}{\delta} - \frac{\delta^2}{4} = 1 = \epsilon.$$

- sprzeczność. $\downarrow$

Def. Mówimy, że $f: A \rightarrow \mathbb{R}$ spełnia na A warunek Lipschitza
(ze stałą L), lub: jest lipszycowska (ze stałą L),
jeżeli $\forall_{x, y \in A} |f(x) - f(y)| \leq L|x - y|$

Przykłady: 1. $x \mapsto \sin x$ jest lipszycowska ze stałą 1.

2. x^2 jest lipszycowska na $[0, 2]$ ze stałą 4,

bo $|x^2 - y^2| = |x + y||x - y| \leq 4|x - y|$, gdy $x, y \in [0, 2]$.

3. $\sqrt{x}$ nie jest lipszycowska na $[0, 1]$. (z żadną stałą).

Zatdźmy bowiem, że $\exists L > 0 : \forall_{x, y \in [0, 1]} |\sqrt{x} - \sqrt{y}| \leq L|x - y|$.

Niech $x_n = \frac{2}{n}$, $y_n = \frac{1}{n}$. Podstawiając $x = x_n$, $y = y_n$ mamy

$$\frac{\sqrt{2} - 1}{\sqrt{n}} = \sqrt{\frac{2}{n}} - \sqrt{\frac{1}{n}} \leq L \cdot \frac{1}{n} \Leftrightarrow \sqrt{n}(\sqrt{2} - 1) \leq L \leftarrow \text{to ma zachod-}$$

zić $\forall_{n \in \mathbb{N}}$ - ale nie może, bo lewa strona dąży do ∞ ,
gdy $n \rightarrow \infty$. $\downarrow$

Twierdzenie: Jeżeli f jest Lipszycaowska na A , to jest na A jednostajnie ciągła. (w szczególności jest ciągła).

Dowód: powtarzamy argument dla sinusa.

160

Wtedy, że dla pewnej stałej $L > 0$

$$\forall x, y \in A \quad |f(x) - f(y)| \leq L|x - y|.$$

~~Jeżeli~~ Ustalmy $\varepsilon > 0$ i przyjmijmy $\delta = \frac{\varepsilon}{L}$. ← przepis, nierad. od wyboru x .

Jeżeli tylko $|x - y| < \delta = \frac{\varepsilon}{L}$, to

$$|f(x) - f(y)| \leq L|x - y| < \delta L = \varepsilon.$$

Georg Ferdinand Ludwik Philipp Cantor (1845-1918)

Twierdzenie (Heine - Cantora)

Jeżeli $f: [a, b] \rightarrow \mathbb{R}$ jest ciągła na $[a, b]$, to jest na $[a, b]$ jednostajnie ciągła.

(Inaczej: każda funkcja ciągła na odcinku domkniętym jest na nim jednostajnie ciągła).

Dowód: (nie wprost).

Załóżmy, że $f: [a, b] \rightarrow \mathbb{R}$ jest na $[a, b]$ ciągła, ale nie jest jednostajnie ciągła, czyli

$$\sim (\forall \varepsilon > 0 \exists \delta > 0 \forall x, y \in [a, b] \quad |f(x) - f(y)| < \varepsilon) \quad \text{nie zachodzi}$$

$$\Leftrightarrow \exists \varepsilon > 0 \forall \delta > 0 \exists x, y \in [a, b] \quad |x - y| < \delta \wedge |f(x) - f(y)| \geq \varepsilon.$$

$$\Leftrightarrow \exists \varepsilon > 0 \forall \delta > 0 \quad A_\delta = \{(x, y) \in [a, b] \times [a, b] : |x - y| < \delta \wedge |f(x) - f(y)| \geq \varepsilon\} \neq \emptyset.$$

Rozważmy rodzinę $\{A_{1/n}\}_{n \in \mathbb{N}}$ - jest to rodzina zbiorów niepustych, możemy więc (znów pewnik wyboru) wybrać

selektor: ciąg (x_n, y_n) t.j. $\forall_n (x_n, y_n) \in A_{1/n}$;

inaczej: istnieją ciągi (x_n) i (y_n) elementów $[a, b]$ t.j.

$$\forall_n |x_n - y_n| < \frac{1}{n} \wedge |f(x_n) - f(y_n)| \geq \varepsilon.$$

Z tw. Bohana - Weierstrassa z ciągu (x_n) możemy wybrać podciąg $(x_{n_k})_{k \in \mathbb{N}}$ zbieżny do pewnego $x_0 \in [a, b]$. Wiemy, że $|x_{n_k} - y_{n_k}| < \frac{1}{n_k} \xrightarrow{k \rightarrow \infty} 0$, (161)

zatem $y_{n_k} \xrightarrow{k \rightarrow \infty} x_0$ ($x_{n_k} - \frac{1}{n_k} < y_{n_k} < x_{n_k} + \frac{1}{n_k}$).

Funkcja f jest ciągła, zatem $\lim_{k \rightarrow \infty} f(x_{n_k}) = f(x_0) = \lim_{k \rightarrow \infty} f(y_{n_k})$, ale wówczas

$$0 = |f(x_0) - f(x_0)| \xleftarrow{k \rightarrow \infty} |f(x_{n_k}) - f(y_{n_k})| \geq \varepsilon > 0 \quad \leftarrow \begin{array}{l} \text{(z tw.} \\ \text{o szacowaniu)} \end{array}$$

↑
dla każdego $k \in \mathbb{N}$. □

Wniosek: Istnieją funkcje jednostajnie ciągłe nie spełniające warunku Lipschitza, np. $f(x) = \sqrt{x}$ jest jednostajnie ciągła na $[0, 1]$, choć nie jest na tym zbiorze Lipszytowska.

Twierdzenie: Funkcja ciągła na odcinku otwartym jest na nim jednostajnie ciągła wtedy i tylko wtedy, gdy istnieją jej granice jednostronne w końcach odcinka.

Zapisany treść tego twierdzenia nieco precyzyjniej:

Niech $f: (a, b) \rightarrow \mathbb{R}$ będzie ciągła na (a, b) .

Funkcja f jest jednostajnie ciągła na (a, b) wtedy i tylko wtedy, gdy istnieją skończone granice

$$\lim_{x \rightarrow a^+} f(x) \quad \text{i} \quad \lim_{x \rightarrow b^-} f(x).$$

